

**KEYNSNING TOVARLAR VA XIZMATLAR BOZORIDAGI MAKROIQTISODIY
MUVOZANAT MODELII**

Umirov A. T.

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti "Iqtisodiy xavfsizlik" kafedrasida dotsenti, PhD

Abdumo'minov Asqarali Sh.

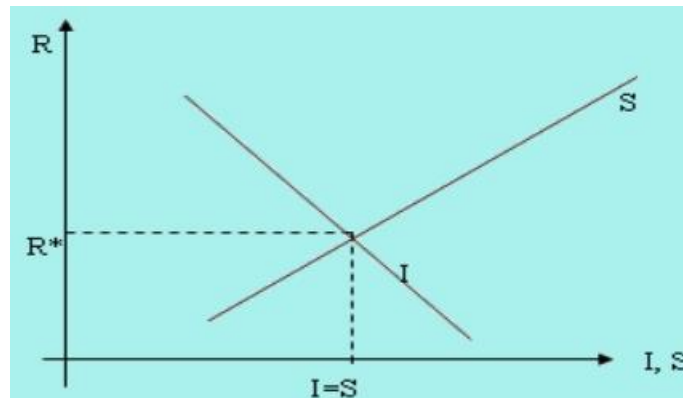
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti BIA-70 guruh talabasi

Izlanishlar shuni ko'rsatadiki, J.B.Seyning bozorlar qonuniga ko'ra mehnat taqsimotiga asoslangan iqtisodiyotda har bir sub'ektning ishlab chiqarishi bir vaqtning o'zida boshqa sub'ektlarning ishlab chiqarish natijalariga talab hisoblanadi. Oxir-oqibat yalpi talab yalpi taklifga teng bo'ladi.

Klassik maktab namoyondalari bozorlar va baholarning umumiy muvozanati nazariyasini yaratdilar. Ularning umumiy muvozanat konsepsiyasiga ko'ra iqtisodiyotda faqatgina to'liq bandlilik sharoitidagi muvozanat mavjud bo'lishi mumkin. Bunday xulosa J.B.Seyning bozorlar qonuniga tayanadi. Bu qonunga ko'ra mehnat taqsimotiga asoslangan iqtisodiyotda har bir sub'ektning ishlab chiqarishi bir vaqtning o'zida boshqa sub'ektlarning ishlab chiqarish natijalariga talab hisoblanadi.

Klassik makroiqtisodiy muvozanat modelining o'ziga xos xususiyati pulning neytralligi printsipini ko'zda tutishidir. Bu model pul massasi real ishlab chiqarishga hech qanday ta'sir ko'rsatmaydi degan printsipga asoslanib to'ziladi. Klassiklar modelida pul bozor agentlariga faqatgina bitimlarga xizmat qilishi, ya'ni oldi-sotti jarayonida sof texnik vazifalarni bajarishi uchungina kerak. Bu asosga ko'ra klassiklar tomonidan klassik dixotomiya kontsepsiyasi shakllantirilgan. Klassik dixotomiya kontsepsiyasida - ikki parallel bozor, real va pul bozori alohida-alohida amal qiladi, ular o'rtasidagi muvozanat avtomatik barqarorlashtirgichlar orqali ta'minlab turadi deb hisoblanadi.

1-rasm.

1-rasm. Jamg'arish-investitsiya grafigi

Haqiqiy investitsiyalar rejalashtirilgan va rejalashtirilmagan investitsiyalar miqdorini o'z ichiga oladi.

Rejalashtirilmagan investitsiyalarga tovar - moddiy zaxiralariga (TMZ) investitsiyalardagi kutilmagan o'zgarishlar kiradi. Ushbu rejalashtirilmagan investitsiyalar tenglashtiruvchi mexanizm sifatida jamg'arma va investitsiyalar miqdorining o'zaro bir-biriga mos kelishiga olib keladi va makroiqtisodiy muvozanatni ta'minlaydi.

Rejalashtirilgan xarajatlarga uy xo'jaliklari, firmalar, davlat va tashqi dunyoning mahsulot va xizmatlarni sotib olishga mo'ljallagan xarajatlari kiradi.

Rejalashtirilgan xarajatlarning funksiyasi: $E=S+I+G+Xp$ ko'rinishiga ega. Dekmak uning grafigi iste'mol funksiyasi ($S=a+b(U-T)$) grafigiga nisbatan $I+G+Xp$ miqdorda yuqoriga surilgan bo'ladi. Keltirilgan Xp -sof eksport bo'lib, uning funksiyasi esa quyidagi ko'rinishga ega:

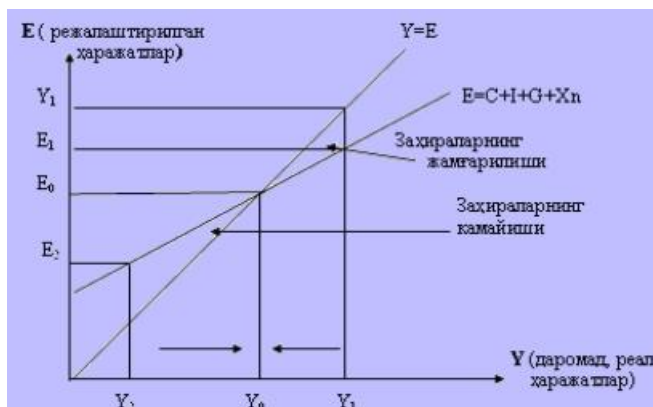
$$X_p = g - m'Y$$

Bu erda :g – avtonom sof eksport;

m' - importga chegaralangan moyillik ($m' = \Delta M / \Delta Y$); Y – daromad.

Rejalashtirilgan xarajatlar chizig'i haqiqiy va rejalashtirilgan xarajatlar bir-biriga teng bo'lgan ($Y=E$) chiziqni qaysidir a nuqtada kesib o'tadi. Tovarlar va xizmatlar bozorida qisqa muddatli muvozanatga erishish mexanizmining grafik tasviri "Keyns xochi" nomini olgan.

2-rasm.

2-rasm. Keyns xochi (Keynsning makroiqtisodiy muvozanat modeli)

Avtonom xarajatlarning har qanday o'sishi, ya'ni $\Delta A = \Delta (a+I+G+g)$ mul'tiplikator samarasi hisobiga yalpi daromadlarning ko'proq miqdorga (ΔY) oshishiga olib keladi.

Avtonom xarajatlar mul'tiplikator muvozanatli YaMM o'zgarishning avtonom xarajatlarning har qanday komponenti o'zgarishiga nisbatini ko'rsatadi.

Mul'tiplikator - yalpi daromadlar avtonom xarajatlarning dastlabki o'sishi (kamayishi)dan necha marta ortiq o'sganligini (kamayganligi) ko'rsatadi.

Avtonom iste'mol ΔSA miqdorga o'ssa, bu yalpi xarajatlar va daromadlar (U) ning o'sha miqdorda o'sishiga olib keladi. Bu esa, o'z navbatida iste'molning ikkinchi marta (daromadlar oshishi hisobiga) $MRS \times \Delta SA$ miqdorda o'sishiga olib keladi. Keyinchalik yalpi xarajatlar va daromadlar $MRS \times \Delta SA$ miqdorda yana o'sadi.

Agarda ishlab chiqarishning haqiqiy hajmi (U_0) potentsial (U^*) hajmidan kam bo'lsa, jami talab samarasiz hisoblanadi. Ya'ni, $AD=AS$ tenglikka erishilgan bo'lsada, yalpi xarajatlar miqdori resurslarining to'liq bandligi darajasini ta'minlamaydi. Yalpi talabning etishmasligi iqtisodiyotga depressiv ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, Keynsning makroiqtisodiy muvozanat modeli yalpi talab-yalpi taklif modelini qisqa muddatli makroiqtisodiy siyosat maqsadlarida aniqlashtirgan bo'lib, uning xususiy holi hisoblanadi. Yalpi talab va yalpi taklif modelidan farqli o'laroq bu modelda baholar darajasi va ish haqi o'zgarmas miqdorlar hisoblanadi. Ayni shu sababga ko'ra tovar moddiy zahiralarining o'sishi qisqa muddatda makroiqtisodiy muvozanatga erishishni belgilovchi omil bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Salimov B.T., O'roqov N.I., Mustafaqulov Sh.I., Salimov B.B. Mikroiqtisodiyot: Ma'ruzalar matni. – T.: Moliya iqtisodchi, 2005,- 360 b.
2. Xo'jayev R.S., Mahmudov B., Xo'jayev H.S., Ergashev E.I., Egamberdiyev R.I. "Mikro va makroiqtisodiyot". T.: ILM ZIYO, 2012
3. E.Ergashev., Bakieva I.A., Fayziev Sh.Sh., Shermuxamedov B.U. "Mikroiqtisodiyot. Makroiqtisodiyot" Darslik. T: "Iqtisod-Moliya", 2019. 629 b.
4. Bakieva I.A., Xo'jaev H.S., Muxitdinova M.S., Fayziev Sh.Sh. "Mikroiqtisodiyot" o'quv

qo‘llanma. T: “O‘FMJN”, 2018.437 b.

5. N.Gregory Mankiv. Principles of Mikroconomics. 7th edition. 2021. 519 pages.

6. Mankiw N.Gregori. Macroeconomics. 10th edition. Harvard University. NY.:orth Publuthers, 2019. -602 b.